

УДК 378.22:373.3:[615.85]

Стенура Ю.Г.*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАСОБІВ ЕСТЕТОТЕРАПІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Статтю присвячено обґрунтуванню необхідності використання естетотерапевтичних засобів у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів початкової ланки освіти. Розкрито значення різних видів естетотерапії у формуванні соціальної компетентності та позитивних життєвих установок у дітей молодшого шкільного віку.

Автор звертає увагу на різні аспекти соціально-педагогічної діяльності педагогів, а саме аналітико-діагностичну, прогностичну, соціально-профілактичну, корекційно-реабілітаційну функції, формування цілісної системи духовних та морально-етичних цінностей, які ефективно організуються відповідними естетотерапевтичними засобами.

Ключові слова: професійна підготовка педагогів початкової школи, соціальна компетентність, соціальне виховання, соціалізація, засоби естетотерапії.

У зв'язку зі значним розвитком деструктивних тенденцій, що охоплюють майже всі сфери життєдіяльності, нині виникає потреба в підготовці нового покоління педагогічних кадрів, здатних виховати всебічно розвинену та гармонійну особистість. Зважаючи на те, що молодший шкільний вік є важливим перехідним етапом у соціальному та біологічному становленні дитини, зміст сучасної педагогіки початкової школи повинен бути зорієнтованим на актуалізацію життєво важливих факторів соціального здоров'я, соціальної компетентності та соціального статусу учнів.

Особливе місце у професійній підготовці майбутніх педагогів початкової ланки освіти відіграє методичний комплекс технологій, форм і методів, що забезпечують засвоєння необхідних теоретичних знань і практичних умінь. На нашу думку, ефективним навчальним інструментарем педагогів початкової школи є засоби естетотерапії. Саме з використанням естетотерапевтичного підходу, можна розкрити потенціал впливу позитивних емоцій на становлення особистості педагогів, сприяти їх зацікавленості майбутньою професією, легкому опануванню фахових дисциплін та оволодінню необхідними практичними навичками. Окрім дидактичної мети навчання, засоби естетотерапії здійснюють терапевтичний і корекційний вплив як на педагога, так і на школярів, що дуже важливо в налагодженні відносин та встановленні сприятливої атмосфери в навчально-виховному процесі. Особливо актуальним є використання естетотерапії з соціально-інтегративною спрямованістю у професійній діяльності педагогів початкової ланки освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій показав, що науковцями проведено низку досліджень з проблеми підготовки майбутніх педагогів початкової школи до різних аспектів професійної діяльності, що знайшли відбиття у працях І. Беха, О. Савченко, Л. Хомич, О. Дубасенюк, Б. Кобзаря, С. Мартиненко та ін. Особливості підготовки майбутніх педагогів початкової ланки освіти до соціально-інтегративної, соціально-педагогічної та соціально-виховної діяльності розробляли Ю. Пастир, С. Литвиненко, Ю. Шаповал, О. Бурим, О. Джексон та ін. Питання естетотерапевтичної спрямованості фахової підготовки майбутніх педагогів розглядається у дослідженнях О. Федій, І. Давидової, О. Кутової, Л. Лебедевої, І. Малишевської та ін. Проте проблема естетотерапевтичного та соціально-педагогічного аспектів у підготовці майбутніх педагогів початкової школи до професійної діяльності недостатньо розроблена, і тому потребує подальшого вивчення.

Мета статті полягає у висвітленні соціально-педагогічного потенціалу естетотерапевтичних засобів у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів початкової школи.

* © Стенура Ю.Г.*

Сучасна педагогічна система вимагає формування гуманного, дитиноцентрованого та творчого педагога, який має розвинене педагогічне мислення, здатний до перетворювальної, конструктивної діяльності, фахової мобільності. Саме такий педагог вільно орієнтується в педагогічних інноваціях, вправно користується психолого-педагогічними засобами, глибоко розуміє потреби й умови функціонування початкової освіти.

На думку І. Зязюна, мета сучасної педагогічної освіти полягає в формуванні образу й осягненні змісту професії педагога як триєдності соціального, духовного і професійного. Тому метою вищої педагогічної школи є професійне виховання педагога, що включає духовне становлення його особистості через внутрішнє прагнення Добра, Краси та Істини, осмислення цілісної картини світу, формування культури педагогічної професії, гармонійний розвиток інтелектуальних, вольових, етичних, естетичних і соціальних якостей [3, с. 111].

Згідно з О. Савченко педагог початкової школи повинен організувати діяльність школярів, орієнтуючись на базові засади компетентнісного підходу, домінуючу роль, при цьому надаючи соціальній активності, яка є запорукою подальшого розвитку учнів. Саме професійна соціально-виховна діяльність педагога, на думку науковця, дає змогу актуалізувати потреби дітей, їх інтереси та здібності, виявити індивідуальність та творче самовираження [5, с. 1].

За дослідженням Л. Хомич, головною передумовою розвитку суспільства є передача матеріальних і духовних надбань попередніх поколінь наступним, що має не лише дидактичну, а й соціальну мету педагогічної діяльності. Окрім цього, за твердженням вченої, успішність життєдіяльності особистості залежить від її вихованості, здобутих у школі знань, сформованих моральних якостей [7, с. 20]. Саме тому одним з основних завдань педагогів початкової школи є формування в учнів позитивного соціального світогляду, соціальної компетентності, що сприятиме ефективному процесу соціалізації та адаптації школярів на всіх етапах формування їх особистості.

С. Литвиненко вважає, що професійно-педагогічна діяльність вимагає модифікації і розширення функцій сучасного педагога. На її думку, провідними стратегіями соціально-педагогічної діяльності майбутніх педагогів початкової ланки освіти є включення учнів у суспільство (соціалізація, соціальне виховання), педагогізація соціуму (збільшення використання педагогічного потенціалу середовища) та управління взаємодією школярів і їх соціального оточення [4, с. 12].

Фундаментальними психолого-педагогічними засобами, що поєднують дидактичну, соціально-педагогічну, соціально-виховну, терапевтичну та творчу основу педагогічної діяльності, є засоби естетотерапії.

Уперше ідея запровадження естетотерапії в навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу та професійної підготовки педагогів розроблена у вітчизняній педагогічній теорії і практиці О. Федій. На думку вченої, необхідність упровадження естетотерапії в професійну діяльність сучасних педагогів зумовлена необхідністю нейтралізації негативного впливу соціально-інформаційних потоків на учнів; потребою в подоланні наслідків емоційно-психологічного тиску на особистість педагогів у зв'язку з великим робочим навантаженням та низьким рівнем соціально-економічного супроводу цієї професії; практичною відсутністю в організаційно-змістовому компоненті професійної педагогічної підготовки спеціальних технологій побудови емоційно-естетичної атмосфери партнерських духовно збагачених відносин, які б оптимізували навчально-виховний процес [6, с. 143-144].

І. Давидова важливу роль надає формуванню творчого потенціалу майбутніх педагогів за рахунок використання потенціалу арт-терапії. На думку науковця, одним із основних компонентів розвитку педагога як творчої особистості є соціальний

контекст, що розкривається у формуванні нового фахівця, здатного до радикальних змін і перетворень [1, с. 5].

Одним з основних показників успішності підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності є актуалізація соціальної компетентності учнів, яка безпосередньо залежить від творчого підходу в соціально-виховній на навчально-пізнавальній діяльності педагога. Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти (2011 р.) соціальна компетентність – це здатність особистості продуктивно співпрацювати з іншими людьми у групі та команді, виконувати різні ролі та функції в колективі [2, с. 3].

Формуванню соціальної компетентності молодших школярів сприяють функції соціально-педагогічної діяльності педагогів, виділених С. Литвиненко [4, с. 14]. Проаналізуємо означені функції в їх естетотерапевтичному значенні:

1. Аналітико-діагностична функція: передбачає всебічне вивчення соціального статусу дітей з метою своєчасного та повного вияву проблем у їх розвитку і соціалізації. Досить ефективними проєктивними та прогностичними методиками у роботі з учнями є музикотерапія, арт-терапія, пісочна терапія, казкотерапія. Також особливо важливу роль означені засоби відіграють у діагностуванні пристосованості дітей до школи, засвоєння ними необхідних теоретико-практичних та життєвих знань і вмінь, у виявленні рівня злагодженості їх стосунків з оточуючими, розкритті творчих можливостей.

2. Прогностична функція: виконує змістово-цільові (стратегічні) та організаційно-методичні (тактичні) завдання: передбачення результатів роботи, перспектив розвитку особистості учнів; структурування та планування професійно-педагогічної діяльності. Для успішної реалізації означеної функції доцільно використовувати фототерапію, кольоротерапію, лялькотерапію, хобітерапію. У процесі застосування цих засобів педагог ознайомлюється з особливостями школярів, прогнозує результати своєї діяльності.

3. Соціально-профілактична функція: виявлення, запобігання та попередження причин і проявів дезадаптації молодших школярів, забезпечення умов для формування соціально позитивної спрямованості особистості, організація соціального здоров'я учнів. З метою підвищення виконання цієї функції необхідно застосовувати іміджетерапію, ігротерпію, соціотерапію, сміхо та сльозотерапію. За рахунок означених засобів педагог регулює поведінку учнів, допомагає їм у знаходженні спільних позицій з дорослими та однолітками.

4. Корекційно-реабілітаційна функція: зміна і вдосконалення особистісних якостей школярів, корекція негативних впливів, подолання кризових явищ і проблем учнів. Корекційно-реабілітаційна діяльність педагогів буде ефективною з використанням музикотерапії, delete-терапії, природотерапії, пісочної терапії. За допомогою даних засобів педагог здатен ефективно корегувати індивідуальні особливості учнів, сприяти розвитку їх творчих здібностей, створити позитивний соціальний клімат у колективі.

Соціальна компетентність молодших школярів визначається також через сформованість основних духовних цінностей (Добра, Краси та Істини), засвоєння морально-етичних норм, закріплених у суспільстві. У цьому контексті не можна недооцінювати санагенної (оздоровлюючої) функції бібліотерапії, фольклорної арт-терапії, музикотерапії, танцювальної терапії, пісочної терапії, казкотерапії та трудотерапії. За рахунок використання цих засобів педагог має можливість створити гармонійні умови для формування у дітей молодшого шкільного віку життєвої компетентності, яка визначає подальші перспективи їх розвитку.

Таким чином, діяльність майбутніх педагогів початкової ланки освіти повинна здійснювати соціалізуючий та терапевтичний вплив на учнів, формувати в них соціальну компетентність. Різні аспекти соціально-педагогічної діяльності педагогів,

а саме аналітико-діагностична, прогностична, соціально-профілактична, корекційно-реабілітаційна функції, формування цілісної системи духовних та морально-етичних цінностей ефективно організуються відповідними естетотерапевтичними засобами. Застосування окреслених засобів ефективно орієнтує педагога початкової школи до оптимізації його діяльності у найвідповідальніший період для розвитку дітей з метою розкриття їх творчих та навчальних здібностей, прискорення процесу засвоєння внутрішньошкільних і загальносупільних норм.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямку вбачаємо у висвітленні питань, пов'язаних з формуванням основ соціальної та естетотерапевтичної компетентності майбутніх педагогів початкової школи, що нині є особливо актуальним у зв'язку з упровадженням компетентнісно зорієнтованої парадигми професійної освіти.

Література:

1. Давыдова И. В. Развитие творческого потенциала личности будущего учителя средствами арттерапии : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07 / И. В. Давыдова. – Москва, 2006. – 233я с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти (затв. Пост. КМУ від 20.04.11 р. № 462). – [від 2012-09-01]. – К. : Держстанд України, 2011. – 20 с.
3. Зязюн І. А. Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні / І. А. Зязюн // Професійна освіта : педагогіка і психологія: польсько-український журнал / за ред. Т. Левовацького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Нічкало. – Ченстохова-Київ : АІД, 2006. – VIII. – С. 105-115.
4. Литвиненко С. А. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / С. А. Литвиненко. – Київ, 2005. – 40 с.
5. Савченко О. В. Формування творчої активності молодшого школяра засобами сучасних педагогічних технологій [Електронний ресурс] / О. В. Савченко // Учитель року. – 2012. – Режим доступу : http://oipor.ed-sp.net/comp/option,com_metod/metTask,metDetails/cat,421/metod.
6. Федій О. А. Теорія і практика підготовки педагогів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / О. А. Федій. – Полтава, 2009. – 500 с.
7. Хомич Л. О. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Л. О. Хомич. – Київ, 1998. – 376 с.

Стетюра Ю.Г.

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ СРЕДСТВ ЭСТЕТОТЕРАПИИ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Статья посвящена обоснованию необходимости использования эстетотерапевтических средств в процессе профессиональной подготовки будущих педагогов начального звена образования. Раскрыто значение различных видов эстетотерапии в формировании социальной компетентности и позитивных жизненных установок у младших школьников.

Автор обращает внимание на различные аспекты социально-педагогической деятельности педагогов, а именно аналитико-диагностическую, прогностическую, социально-профилактическую, коррекционно-реабилитационную функции, формирование целостной системы духовных и морально-этических ценностей, которые эффективно организуются соответствующими эстетотерапевтическими средствами.

Ключевые слова: профессиональная подготовка педагогов начальной школы, социальная компетентность, социализация, социальное воспитание, средства эстетотерапии.

Stepura Y.G.

SOCIAL AND PEDAGOGICAL POTENTIAL OF AESTHETOTHERAPEUTIC MEANS IN
PREPARING OF FUTURE PEDAGOGUES OF PRIMARY SCHOOL

The article is dedicated to development of reasons of need of using of the aesthetotherapeutic means and tools in the process of professional training of future primary school teachers. The significance of different types of aesthetotherapy for the process of social competence and positive attitudes towards life, forming among the children of primary school positive attitude to school is outlined and explained by author.

The author analyzed functions of teacher's social and pedagogical activity in their aesthetotherapeutic means. The first are analytical and diagnostic function, their aim is to promote to detect the problem of their development and socialization. The prognostic function executes substance and principal (strategic) tasks and also organizing and methodological (strategic) tasks.

Social and preventive functions are provided by detecting, prevention of reasons and manifestations of primary pupils' exclusion and they are provided by organization of pupils' social health.

Correctional and rehabilitative functions aimed at changing and improving the personality of pupils, correcting negative impacts of crisis and overcoming problems of students. The author notes that correctional and rehabilitation teachers' activities will be effective with the use of music therapy, nature therapy, sand therapy. Using of these tools, teacher is able to adjust effectively individual characteristics of pupils, to promote their creativity, to create positive social climate in the team.

These functions of forming a coherent system of spiritual, moral and ethical values, according to the author, are efficiently organized by mentioned means.

Key words: professional preparing of pedagogues of primary school, social competence, social upbringing, socialization, means of aesthetotherapy.

Рецензент: Слюсаренко Н.В.

УДК 37.013.42

Султанова Н.В.*

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ

У статті в контексті соціальної проблематики висвітлюються питання дитячої інвалідності, що потребують від суспільства цілеспрямованої консолідації зусиль, спеціальних заходів та засобів. Соціальна інтеграція в цьому контексті розглядається як результат вирішення низки похідних соціальних проблем. Зосереджується увага на сучасних підходах і технологіях інтеграції дітей-інвалідів у суспільство та необхідності створення для цього специфічних умов і механізмів її забезпечення. На основі представлених методологічних підходів автор статті обґрунтовує форми соціальної інтеграції, завдання та перспективи їх реалізації в сучасному суспільстві.

Ключові слова: діти-інваліди, соціальна інтеграція, соціальна реабілітація.

Ратифікація Україною основних міжнародних правових документів стосовно визнання та дотримання прав людини, включаючи права дітей та інвалідів, перехід до нової світоглядної парадигми – «єдиного суспільства, яке включає людей з різноманітними проблемами» [4, с. 1], розбудова на теренах гуманного ставлення до цієї вразливої категорії населення демократичного суспільства активізували пошук оптимальних шляхів соціального інтегрування осіб з обмеженими можливостями життєдіяльності. Проблема повноцінного соціального входження дітей-інвалідів у суспільство обумовлена, з одного боку, наявністю в них відхилень у психічному й фізичному розвитку, що не завжди дозволяють на паритетних началах взаємодіяти

* © Султанова Н.В.*